

Būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamika pastarąjį dešimtmetį

Romualdas Malinauskas

Lietuvos sporto universitetas, Sporto edukologijos fakultetas, Sveikatos, fizinio ir socialinio ugdymo katedra, Sporto g. 6, 44221 Kaunas, romas.malinauskas@lsu.lt

Anotacija. Straipsnyje siekiama atsakyti į probleminį klausimą, kokia yra būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamika pastarąjį dešimtmetį. 2004 m. atliktas tyrimas užfiksavo tam tikrus būsimųjų sporto pedagogų vertybių ypatumus. 2014 m. atliktu tyrimu buvo siekta atsakyti į klausimą, ar pastaruoju metu kitusi socialinė aplinka ir vykdoma švietimo reforma yra susijusi su būsimųjų sporto pedagogų vertybių pokyčiais. Tiriant vertybes buvo taikoma Rokeacho svarbiausių vertybių įvertinimo metodika, Leontjevo gyvenimo prasmės vertybių įvertinimo metodika ir Š. Šniro parengta dorovinių vertybių vertinimo metodika. Buvo pasirinktas tyrimo modelis apklausiant reprezentatyvią I kurso studentų imtį ($N = 168$) 2004 m. ir po dešimties metų I kurso studentų imtį ($N = 163$). Tyrimo duomenys parodė, kad materialinė gerovė (materialiai aprūpintas gyvenimas) ir visuomenės pripažinimas (pagarba, autoritetas) 2014 m. tirtiems I kurso studentams yra reikšmingai svarbesnės vertybės nei I kurso studentams 2004 metais. 2014 m. I kurso būsimiesiems sporto pedagogams aiškumas dėl rytojaus (gyvenimo tikslų aiškumas) svarbesnė gyvenimo prasmės vertybė nei I kurso studentams 2004 metais. 2014 m. I kurso būsimiesiems sporto pedagogams atlaidumas yra reikšmingai mažiau svarbi vertybė nei I kurso studentams 2004 metais.

Esminiai žodžiai: *asmeniškai svarbiausios vertybės, gyvenimo prasmės vertybės, dorovinės vertybės, būsimieji sporto pedagogai.*

Įvadas

Šalies integracija į Europos struktūras, įsiliejimas į rinkos ekonomika grįstą aplinką, nuolat spartėjantis gyvenimo tempas kelia tiek pedagogui, tiek sporto pedagogui dar di-

desnius reikalavimus nei prieš dešimtmetį. Kai kompetencijų, o kartu ir vertybinių nuostatų ugdymas tampa globaliu dalyku, ryškėja pedagogų vertybių svarba (Martišauskienė, 2009). Daug dėmesio vertybių analizei skiriama jau XXI a. išvakarėse. Atlikta vertybių pokyčių analizė (Mitrikas, 2000) parodė, kad jaunimas dažniau orientavosi į materialines vertybes, rečiau nei vyresni akcentavo tokius aspektus kaip ištikimybė, abipusė pagarba ir supratimas, tolerancija. Lyginant vyresnės kartos žmonių ir jaunimo vertybes (Žiliukaitė, 2007), jie taip pat turi stipresnes pilietinės moralės nuostatas, jiems labiau būdingos tokios dorovinės vertybės kaip pareigos jausmas, rūpestis dėl kitų gerovės, solidarumas su socialinę atskirtį patiriančiomis grupėmis (Žiliukaitė, Ramonaitė, 2006). Remiantis šių tyrimų rezultatais ypač išryškėja vertybių svarba ugdymo kontekste, nes vertybės paaiškina žmogaus elgesį, užtikrina asmenybės kryptingumą. Todėl nuo to, kokias vertybes būsimieji pedagogai (mūsų atveju – sporto pedagogai) pripažins prasminėmis, tokiomis vadovausis gyvenime ne tik jie, bet ir jų ugdytiniai, o tai reiškia, kad tokia bus ir mūsų visuomenė. Atsižvelgus į šią prielaidą, galima teigti, kad būsimųjų pedagogų vertybinių prioritetų dinamika tam tikra prasme parodo ir visos visuomenės būklę bei jos kitimą. Todėl reikalingas nuolatinis ir sistemingas studentų – būsimųjų pedagogų ar sporto pedagogų – vertybių tyrimas, nes pastaruoju metu vis labiau akcentuojami probleminiai klausimai, susiję su studentų – būsimųjų ugdytojų – vertybių pokyčiais (Šukys, 2008; Ceyhan, Sahin, 2015; Phelps, Spitzer, 2015).

Būsimųjų pedagogų ar sporto pedagogų požiūrį į vertybes daugiau tyrė užsienio mokslininkai (Jaakson, 2008; Berzonsky et al., 2011; Murphy et al., 2011; Darling-Hammond et al., 2012; Procter, 2015). Kreipiamas dėmesys į studentų dorines vertybes (jautrumą, pareigingumą, atsakingumą, teisingumą), jų pilietiškumą, moralines ir dvasines vertybes, taip pat akademinės ir šeimos vertybes. Vis dėlto darbų, skirtų būsimųjų sporto pedagogų vertybių analizei, mūsų šalyje dar stokojama. Lietuvoje galima aptikti tyrimų apie pedagogų (ne sporto pedagogų) (Abramauskienė, 2015; Martišauskienė, Vaičekauskienė, 2015; Tolutienė, 2015), būsimųjų kūno kultūros ir sporto specialistų profesionalizaciją, įvertinant jų nuostatas į dorovines vertybes sporte (Šukys et al., 2007; Šukys, 2008; Juodsnukis, Malinauskas, 2014; Vainienė et al., 2014). E. Martišauskienė (2009) atkreipė dėmesį į tai, kokie pastarąjį dešimtmetį yra pedagogų vertybių sistemos ypatumai, vertybių prioritetai. Nurodoma, kad yra „akivaizdžios pedagogų dorinių vertybių (jautrumo, teisingumo, pareigingumo, atsakingumo) apraiškos, kurios persmelkia santykius su mokiniais ir kolegomis, bet lieka efemerinės, fragmentiškos, implikuotos į atmosferos, bendravimo, sąveikos plotmę ir nepakylančios į ugdymo tikslų lygį“ (Martišauskienė, 2009, 33).

Tyrimai (Martišauskienė, 2007, 2009) rodo, kad pastarąjį dešimtmetį vis dar dominuoja negiliai suprastos pažinimo (mokslo tiesos) ir doros vertybės, o grožį įkūnijančios vertybės patenka į mažiausiai svarbių vertybių grupę. Nors pedagogai linkę manyti, kad reikia išsiaiškinti vertybių hierarchiją ir savo gyvenimą sieti su dvasinių vertybių įkūnijimu, bet jų vertybinės orientacijos dar nerodo aiškaus dvasinių vertybių prioriteto tarp kitų vertybių. Ryški pedagogų vertybių sistemos charakteristika yra negebėjimas išžvelgti

santykių su tauta svarbos. Kadangi pedagogų vertybių dinamikos tyrimuose dažniau akcentuojamos dvasinės ar pažinimo vertybės, o rečiau asmeniškai svarbiausios vertybės ar gyvenimo prasmės vertybės, tai, galima teigti, kad vertybių pokyčiai analizuojami nepakankamai. Todėl ir toliau išlieka **aktuali mokslinė problema**: kokia yra būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamika pastarąjį dešimtmetį? Vertybinių prioritetų kaitos problema nėra pakankamai ištirta, ypač Baltijos šalyse. Be to, atliktų tyrimų rezultatai gana prieštaringi ir nevienareikšmiški (Malinauskas, 2007; Малинаускас, 2006). Ši problema tampa dar aktualesnė eurointegracinių procesų bei jų įtakos visuomenės vertybinėms orientacijoms kontekste. Vertybės formuojasi ir bręsta labai ilgai, be to, veikiamos įvairių vidinių ir išorinių veiksnių nuolat kinta. Ypač sparti jų kaita pastebima būtent jaunystės laikotarpiu. Todėl būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamikos tyrimai nepraranda savo aktualumo gyvenimo būdo kaitos ir jo tyrimo požiūriu, nes pastaruoju metu pabrėžiama ugdomoji sporto funkcija kaip žmogiškųjų vertybių bei savybių perdavimo priemonė ir sportinės veiklos poveikis ugdytinio vertybių sistemos kaitai (Šukys, Majauskienė, 2014).

Pasak S. Šukio (2008), sportinė veikla gali daryti įtaką ne tik fiziniam asmenybės tobulėjimui, bet ir asmenybės vertybinėms orientacijoms. Teigiama, kad sportui būdinga nepriklausoma subkultūra, tokios vertybės, kurios skiriasi nuo bendrųjų visuomenės vertybių (Šukys, 2008). Vis dėlto pastaruoju metu keliama prielaida, kad labai svarbų vaidmenį atlieka elgesio moralinio skatinimo priemonės (Malinauskas, 2006). Jeigu ugdymo proceso metu skatinamos bei palaikomos humanistinės vertybės – sveikata, fizinis tobulėjimas, žmogiškasis bendravimas, – tai tikėtina, kad į jas ir orientuosis sportininkai, kuriuos ugdys būsimieji sporto pedagogai. Todėl reikia kreipti ypatingą dėmesį į būsimųjų sporto pedagogų vertybių kaitos tendencijas pastarąjį dešimtmetį.

Tyrimo naujumas yra tai, kad yra atskleidžiama būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamika per pastarąjį dešimtmetį. **Tyrimo tikslas** – atskleisti būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamiką pastarąjį dešimtmetį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti būsimųjų sporto pedagogų asmeniškai svarbiausių vertybių pokyčius.
2. Atskleisti būsimųjų sporto pedagogų gyvenimo prasmės vertybių dinamiką.
3. Nustatyti būsimųjų sporto pedagogų dorovinių vertybių pokyčius.

Tyrimo metodai ir organizavimas

Tyrimo metodai ir duomenų analizės procedūros. Tiriant būsimųjų sporto pedagogų asmeniškai svarbiausias vertybes buvo pasitelkta Rokeacho svarbiausių vertybių įvertinimo metodika, modifikuota A. Smirnovo ir adaptuota S. Šukio (2001).

Tiriamiesiems buvo pateiktos aštuonios vertybės (materialinė gerovė, malonumai, šeimos gerovė, veiklos sėkmė, visuomenės pripažinimas, sveikata, tikra draugystė, su-

pratimas, kad tikrai esi naudingas žmonėms), kurias reikėjo įvertinti taikant 8 balų skalę pagal svarbą. Kiekvienas atsakymų į teiginius variantas įvertintas atitinkamu balu: nuo vieno balo, jeigu vertybė visiškai nesvarbi, iki aštuonių balų, kai vertybė yra labai svarbi. Mus domino tik labai aukšti vertybių įvertinimo rodikliai (7–8 balai), kadangi jie parodo, kuri vertybė iš tikrųjų yra prioritetinga. Todėl nebuvo skaičiuojamas vertinimų vidurkis ir standartinis nuokrypis, o buvo apskaičiuota, kiek procentų I kurso tiriamųjų 2004 ir 2014 m. aukštai (t. y. 7 arba 8 balais) įvertino kiekvieną vertybę. Buvo suranguotos visos asmeniškai svarbiausios vertybės nuo pirmos (svarbiausios) iki aštuntos (mažiausiai svarbios).

Būsimiesiems sporto pedagogams būdingiausioms gyvenimo prasmės vertybėms įvertinti taikyta Leontjevo gyvenimo prasmės vertybių įvertinimo metodika (Леонтьев, 2000), kurios validumas ir patikimumas yra patikrintas (Малинаускас, 2006; Malinauskas, 2007). Metodiką sudaro 20 teiginių, kurie grupuojami į penkias skales: gyvenimo tikslai (aiškumas dėl rytojaus), procesas (kupinas įspūdžių, aktyvus gyvenimas), rezultatai (pasitenkinimas savo veikla), savikontrolė (gebėjimas kontroliuoti savo gyvenimo įvykius), gyvenimo aplinkybių kontrolė (tikėjimas, kad esi savo gyvenimo šeimininkas). Tiriamieji kiekvieną kiekvienos skalės teiginį turėjo įvertinti nuo vieno balo, jeigu teiginiui visiškai nepritariama, iki septynių balų, kai visiškai pritariama teiginiui.

Gyvenimo prasmės vertybių rezultatus analizavome taip pat, kaip ir asmeniškai svarbiausių vertybių duomenis. Buvo apskaičiuota, kiek procentų I kurso tiriamųjų 2004 ir 2014 m. aukštai (t. y. tikslus, procesą ir aplinkybių kontrolę įvertino 36 arba daugiau balų, rezultatus – 30 arba daugiau balų, savikontrolę – 24 arba daugiau balų) įvertino kiekvieną iš gyvenimo prasmės vertybių. Visas gyvenimo prasmės vertybes surangavome nuo pirmos (svarbiausios) iki penktos (mažiausiai svarbios).

Būsimiesiems sporto pedagogams būdingiausioms dorovinėms vertybėms įvertinti taikytas Šniro klausimynas (2002). Klausimyno validumas patikrintas (Šniras, Malinauskas, 2005). Tiriamiesiems buvo pateiktos vertinti šios dorovinės vertybės: jautrumas (paguoda, pagalba), atvirumas (neapsimetinėjimas ir neapgaušinėjimas), atlaidumas (nežeminimas ir nekeršijimas), atsakingumas (duoto žodžio laikymasis, atsakymas už savo veiksmus), pareigingumas (darbštumas, rūpestingumas). Kiekviena vertybė įvertinta atitinkamu balu: nuo vieno balo, jeigu vertybė nesvarbi, iki trijų balų, kai vertybė yra svarbi. Mus domino tik palankiausi vertybių įvertinimo rodikliai (3 balai), kadangi jie parodo, kuri vertybė iš tikrųjų yra prioritetinga. Todėl nebuvo skaičiuojamas vertinimų vidurkis ir standartinis nuokrypis, o buvo apskaičiuota, kiek procentų tiriamųjų kaip svarbią (t. y. 3 balais) įvertino kiekvieną vertybę. Visas dorovines vertybes surangavome nuo pirmos (svarbiausios) iki penktos (mažiausiai svarbios).

Statistinėms hipotezėms (vertybių įvertinimo skirtumo patikimumui tarp 2004 ir 2014 m. I kurso būsimųjų sporto pedagogų) patikrinti buvo taikomas procentinis Stjudento *t* kriterijus.

Tyrimo organizavimas. Pasitelkta pakartotinio tyrimo atmaina, kai periodiškai yra tiriami panašūs respondentai. Tiriamoji imtis buvo sudaryta taikant mechaninės atsitiktinės atrankos procedūrą: iš I kurso studentų LSU (2004 m. – LKKA) kūno kultūros ir treniravimo sistemų studijų programų studentų) sąrašų apklausai buvo atrenkamas kas antras studentas. Pirmo tyrimo metu 2004 m. tiriamąją grupę sudarė 168 (86 vaikinai ir 82 merginos) I kurso studentai. Antrasis tyrimas atliktas po dešimties metų – 2014 metais. 2014 m. tiriamąją grupę sudarė 163 (79 vaikinai ir 84 merginos) I kurso būsimoji sporto pedagogai.

Rezultatai

Tyrimo rezultatai parodė, kad 2004 m. I kurso būsimojiems sporto pedagogams sveikata yra viena svarbiausių vertybių (1 lentelė). 2014 m. I kurso studentams ši vertybė yra jau antroje vietoje, tačiau vis tiek užima reikšmingą vietą vertybių hierarchijoje. Statistiškai patikimų skirtumų tarp 2004 ir 2014 m. I kurso būsimojų sporto pedagogų pagal sveikatos vertinimą nenustatyta ($p > 0,05$). 2014 m. studentams pati svarbiausia vertybė yra materialinė gerovė (materialiai aprūpintas gyvenimas).

1 lentelė. Būsimojų sporto pedagogų pasiskirstymas pagal aukštą asmeniškai svarbiausių vertybių vertinimą (procentais) ir tų vertybių rangai

Asmeniškai svarbiausios vertybės	I kursas (2004 m.)	I kursas (2014 m.)	<i>t</i> kriterijaus reikšmė ir patikimumo lygmuo
Materialinė gerovė (materialiai aprūpintas gyvenimas)	77 – 2	89 – 1	-2,94; $p < 0,01$
Malonumai (džiaugsmas, gausus pramogų gyvenimas)	49 – 5	38 – 6	2,03; $p < 0,05$
Šeimos gerovė (rūpinimasis artimaisiais)	61 – 4	68 – 4	-1,33; $p > 0,05$
Laimėjimai (veiklos sėkmė)	67 – 3	76 – 3	-1,82; $p > 0,05$
Visuomenės pripažinimas (pagarba, autoritetas)	47 – 7	59 – 5	-2,20; $p < 0,05$
Sveikata (fizinė ir psichinė būklė)	82 – 1	85 – 2	-0,74; $p > 0,05$
Tikra draugystė (artimas bendravimas)	48 – 6	37 – 7	2,04; $p < 0,05$
Pasitenkinimas, supratimas, kad tikrai esi naudingas žmonėms	36 – 8	35 – 8	0,19; $p > 0,05$

Pirmo tyrimo metu būsimojiems sporto pedagogams materialinė gerovė taip pat yra viena iš pačių svarbiausių vertybių. Jei 2004 m. 77 proc. studentų materialinę gerovę įvertino kaip labai svarbią, tai 2014 m. toks materialinės gerovės vertinimas buvo

būdingas jau 89 proc. tiriamųjų. Materialinė gerovė, 2014 m. tirtų studentų vertinimo duomenimis, atsiduria pirmoje vietoje. Trečią vietą abiejų tyrimų metu būsimųjų sporto pedagogų vertybių hierarchijoje užima laimėjimai (veiklos sėkmė). Ketvirtoji vieta tenka vertybei – šeimos gerovė (rūpinimasis artimaisiais). Pastaraisiais metais stiprėja visuomenės pripažinimo (pagarbos, autoriteto) poreikis. Jei pirmo tyrimo metu ši vertybė vertybių hierarchijoje užima septintąją vietą, tai antro tyrimo metu būsimieji sporto pedagogai visuomenės pripažinimui teikia penktąjį prioritetą. Tyrimo duomenys rodo, kad visuomenės pripažinimas (pagarba, autoritetas) 2014 m. I kurso studentams yra reikšmingai ($t(329) = -2,20; p < 0,05$) svarbesnis nei I kurso studentams 2004 metais. Norime atkreipti dėmesį, kad antro tyrimo metu būsimiesiems sporto pedagogams reikšmingai mažiau ($t(329) = 2,04; p < 0,05$) tampa svarbesnė tikra draugystė nei pirmo tyrimo metu. 2014 m. studentams reikšmingai mažiau ($t(329) = 2,03; p < 0,05$) rūpi malonumai (džiaugsmas, gausus pramogų gyvenimas). Pasitenkinimas (supratimas, kad tikrai esi naudingas žmonėms) asmeniškai svarbiausių vertybių hierarchijoje abiejų tyrimų metu užima paskutinę, aštuntąją, vietą.

Tyrimo rezultatai parodė, kad būsimiesiems sporto pedagogams būdingas teigiamas gyvenimo prasmės vertybių vertinimas (2 lentelė).

2 lentelė. Būsimųjų sporto pedagogų pasiskirstymas pagal aukštą gyvenimo prasmės vertybių vertinimą (procentais) ir tų vertybių rangai

Gyvenimo prasmės vertybės	I kursas (2004 m.)	I kursas (2014 m.)	<i>t</i> kriterijaus reikšmė ir patikimumo lygmuo
1. Aiškumas dėl rytojaus	54 – 3	76 – 1	-4,32; $p < 0,01$
2. Aktyvus gyvenimas	83 – 1	74 – 2	2,00; $p < 0,05$
3. Pasitenkinimas savo veikla	66 – 2	63 – 3	0,57; $p > 0,05$
4. Gebėjimas kontroliuoti savo gyvenimo įvykius	39 – 5	49 – 5	-1,84; $p > 0,05$
5. Tikėjimas, kad esi savo gyvenimo šeimininkas (savo laimės kalvis)	47 – 4	56 – 4	-1,64; $p > 0,05$

2 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad pastarąjį dešimtmetį abiejų tyrimų metu būsimieji sporto pedagogai labai aukštai vertina aktyvų gyvenimą: atitinkamai 83 ir 73 proc. Pusei I kurso tiriamųjų 2004 m. labai svarbus aiškumas dėl rytojaus, taip pat pasitenkinimas savo veikla. Jei aiškumas dėl rytojaus (gyvenimo tikslų aiškumas) 2004 m. tarp gyvenimo prasmės vertybių yra trečioje vietoje, tai, 2014 m., studentų vertinimo duomenimis, atsiduria pirmoje vietoje ($t(329) = -4,32; p < 0,01$). Pasitenkinimas savo veikla 2014 m., I kurso studentų vertinimo duomenimis, iš antros vietos atsiduria trečioje vietoje, studentams svarbesnis užsibrėžtų tikslų aiškumas, o aktyvus gyvenimas iš pirmos vietos jau atsiduria antroje ($t(329) = 2,00; p < 0,05$). Tyrimo rezultatai parodė,

kad pasitenkinimas savo veikla I kurso būsimesiems sporto pedagogams 2014 m. yra mažiau svarbi vertybė nei pirmakursiams 2004 m., tačiau skirtumas nėra statistiškai nereikšmingas, todėl galima kalbėti tik apie tendenciją.

Tai, kad vertybės – gebėjimas kontroliuoti savo gyvenimo įvykius ir tikėjimas, kad esi savo gyvenimo šeimininkas (savo laimės kalvis) – užima paskutinę ir priešpaskutinę vietą penkių gyvenimo prasmės vertybių hierarchijoje rodo, kad būsimeji sporto pedagogai pastarąjį dešimtmetį dar stokoja ryžto ir iniciatyvos, siekdami planuoti savo ateitį. Galima teigti, kad 39 proc. studentų pirmo tyrimo metu ir 44 proc. studentų antro tyrimo metu yra nepasirengę tolesniems jų gyvenimo pokyčiams, nes gebėjimas kontroliuoti savo gyvenimo įvykius jiems nėra toks svarbus (penktoji vieta gyvenimo prasmės vertybių hierarchijoje) kaip kitos gyvenimo prasmės vertybės. Pastebėtina ir tai, kad tarp 2004 ir 2014 m. studentų tyrimų rezultatų pagal gebėjimą kontroliuoti savo gyvenimo įvykius ir tikėjimą, kad esi savo gyvenimo šeimininkas (savo laimės kalvis), statistiškai reikšmingo skirtumo nenustatyta.

Palyginus 2004 ir 2014 m. būsimumų sporto pedagogų dorovinių vertybių vertinimo duomenis, atskleista, kad būsimumų sporto pedagogų vertybių hierarchijoje pastarąjį dešimtmetį dominuoja jautrumas (paguoda ir pagalba, 3 lentelė).

3 lentelė. Būsimumų sporto pedagogų pasiskirstymas pagal aukštą dorovinių vertybių vertinimą (procentais) ir tų vertybių rangai

Dorovinės vertybės	I kursas (2004 m.)	I kursas (2014 m.)	<i>t</i> kriterijaus reikšmė ir patikimumo lygmuo
1. Jautrumas (paguoda ir pagalba)	91 – 1	88 – 1	0,89; $p > 0,01$
2. Atvirumas (neapsimetinėjimas ir neapgaušinėjimas)	79 – 3	81 – 2	-0,46; $p > 0,05$
3. Atlaidumas (nežeminimas ir nekeršijimas)	87 – 2	78 – 3	2,17; $p < 0,05$
4. Atsakingumas (duoto žodžio laikymasis, atsakymas už savo veiksmus)	75 – 4	67 – 5	1,65; $p > 0,05$
5. Pareigingumas (darbštumas, rūpestingumas)	71 – 5	69 – 4	0,40; $p > 0,05$

Atvirumas (neapsimetinėjimas ir neapgaušinėjimas) vertybių hierarchijoje iš trečios vietos pakilo į antrąją. Tyrimo duomenys rodo, kad atlaidumas (nežeminimas ir nekeršijimas) 2014 m. I kurso studentams yra reikšmingai svarbesnis ($t(329) = 2,17; p < 0,05$) nei I kurso studentams 2004 metais. Atsakingumas (duoto žodžio laikymasis, atsakymas už savo veiksmus) 2014 m., I kurso studentų vertinimo duomenimis, iš ketvirtos vietos atsiduria penktoje vietoje, o pareigingumas (darbštumas, rūpestingumas) iš paskutinės,

penktos, vietos atsiduria ketvirtoje. Vis dėlto pagal šių vertybių vertinimus tarp 2004 ir 2014 m. būsimųjų sporto pedagogų statistiškai reikšmingo skirtumo nenustatyta.

Rezultatų aptarimas

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamiką pastarąjį dešimtmetį. Atlikto tyrimo duomenys parodė, kad pastaruoju metu kitusi socialinė aplinka ir vykdoma švietimo reforma yra susijusi su būsimųjų sporto pedagogų vertybių pokyčiais. Šio tyrimo rezultatai atitinka ankstesnius mūsų tyrimų duomenis, kad asmenybė doroviškai bręsta atsirinkdama ir įsisąmonindama vertybes (Malinauskas, 2015). Tyrimas parodė, kad būsimiesiems sporto pedagogams pastarąjį dešimtmetį asmeniškai svarbiausios vertybės yra materialinė gerovė (materialiai aprūpintas gyvenimas), sveikata (gera fizinė ir psichinė būklė) ir laimėjimai bei šeimos gerovė (rūpinimasis artimaisiais). 2014 m., I kurso studentų vertinimu, tikra draugystė (artimas bendravimas) atsiduria septintoje vietoje. Panašūs rezultatai gauti ir iš ankstesnių tyrimų, skirtų būsimųjų sporto pedagogų vertybių analizei (Malinauskas 2007). Tokios vertybės, kaip antai malonumai, naudingumas kitiems, būsimiesiems sporto pedagogams išlieka mažiausiai svarbios tiek 2004, tiek 2014 metais. Galima tik manyti, kad galbūt būsimųjų sporto pedagogų fizinis aktyvumas ar dalyvavimas sportinėje veikloje sudarė palankias sąlygas puoselėti tokias vertybes kaip sveikatą ar veiklos sėkmės (laimėjimų) troškimą. Tai patvirtina ir kitų tyrimų (Dumčienė et al., 2007; Aramavičiūtė, Martišauskienė, 2009) duomenys.

Materialinės gerovės vertybė kaip prioritetinga tiriant Lietuvos studentus ir mokinius yra išryškėjusi ne vien šio tyrimo metu. A. Čiužas ir kt. (2005), tyrę Lietuvos mokinių vertybines orientacijas, pastebi, kad materialinė gerovė jiems labai svarbi, kaip ir kai kurios kitos universaliosios vertybės, bet vis dėlto Lietuvos jaunimas iš Europos šalių išsiskiria didesniu turto ir pinigų vertinimu. Tai patvirtina ir mūsų atliktas tyrimas, nes materialinės gerovės vertybę kaip prioritetingą nurodė mūsų tirti būsimieji sporto pedagogai, kadangi įsiliejimas į rinkos ekonomika grįstą aplinką studentus gali skatinti vis labiau akcentuoti šią vertybę. Be to, ši tendencija išlieka nepasikeitusi ir visą pastarąjį dešimtmetį.

Šio tyrimo rezultatai panašūs į reprezentatyvaus tyrimo (Atkočiūnienė et al., 2012; Bobrova et al., 2014) duomenis, pagal kuriuos pastaruoju metu jaunimas akivaizdžiai teikia pirmenybę sveikatai ir materialinei gerovei. Šioms vertybėms aukščiausią prioritetą teikia didžiausia dalis respondentų. Rečiausiai pirmuoju rangu žymimi malonumai (mūsų atveju jiems tenka šeštoji vieta), visuomenės pripažinimas (mūsų atveju – septintoji ir penktoji vieta), draugystė (šeštoji ar septintoji vieta). Apibendrinant asmeniškai svarbiausių vertybių analizę, galima konstatuoti, kad keičiantis šalies socialinėms ekonominėms sąlygoms, keičiasi ir būsimųjų sporto pedagogų orientacija į vertybes: materialinė gerovė

(materialiai aprūpintas gyvenimas) ir visuomenės pripažinimas (pagarba, autoritetas) 2014 m. tirtiems I kurso studentams tampa reikšmingai svarbesnės vertybės nei I kurso studentams 2004 m., o tikra draugystė – reikšmingai mažiau svarbi.

Palyginus Lietuvos ir kitų šalių studentų vertybes, galima teigti, kad ir kitų šalių universitetų studentai išpažįsta panašias vertybes, vertybių skirtumai yra nedideli (Chen, 2013). Nurodoma, kad globalizacijos tendencijos rimtai nepakenkė tradicinėms vertybėms, nors kai kurios tradicinės vertybės ir keičiasi (Schoon, Mortimer, 2015). Būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamikos analizė atskleidė faktą, kad būsimesiems sporto pedagogams sveikata yra viena iš svarbiausių vertybių pastaraisiais metais. Tai sutampa su kitų panašių tyrimų duomenimis (Lorenzo-Blanco et al., 2012) ir yra logiška, nes sveikata yra labai svarbi vertybė ekonominės recesijos ir dažnėjančios depresijos atvejų skaičiaus laikais.

Tai, kad 2014 m. aiškumas dėl rytojaus tampa prioritetine vertybe, galima paaiškinti socialinėmis ekonominėmis šalies sąlygomis, nemažėjančia jaunimo emigracijos banga bei tuo, kad sparčių socialinių ekonominių pokyčių sąlygomis studentai priversti vis labiau susimąstyti apie gyvenimo tikslus ir siekius save realizuoti baigus studijas. Tai, kad pasitenkinimas savo veikla 2014 m. būsimesiems sporto pedagogams yra mažiau svarbi vertybė nei 2004 m., gali reikšti būsimųjų sporto pedagogų nepasitenkinimą savo būsimos veiklos galimybėmis. Tai galima paaiškinti tuo, kad būsimeji sporto pedagogai susiduria su nemažais iššūkiais siekdami savo profesinės karjeros.

Atliktas gyvenimo prasmės vertybių tyrimas parodė, kad labiausiai studentai vertina aktyvų gyvenimą. Galima manyti, kad būsimųjų sporto pedagogų aktyvi sportinė veikla sudaro palankesnes sąlygas aktyviai praleisti laiką. Tai pažymi ir kiti autoriai (Čiužas et al., 2005). Jau minėjome, kad vertybės – gebėjimas kontroliuoti savo gyvenimo įvykius ir tikėjimas, kad esi savo gyvenimo šeimininkas (savo laimės kalvis) – užima paskutinę ir priešpaskutinę vietą penkių gyvenimo prasmės vertybių hierarchijoje. Mūsų manymu, tai rodo, kad būsimeji sporto pedagogai dar stokoja ryžto ir iniciatyvos, stokoja atsakomybės ir pareigingumo. Tai, kad 2014 m. I kurso būsimesiems sporto pedagogams atlaidumas yra reikšmingai mažiau svarbi vertybė nei I kurso studentams 2004 m., galima paaiškinti pastaruoju metu nemažėjančiu žmonių susvetimėjimu.

Apibendrinant galima teigti, kad susirūpinimą kelia tai, jog būsimųjų sporto pedagogų vertybių hierarchijoje skinasi kelių pragmatinės vertybės. Džiugina tik tai, kad vis dar nepraranda savo pozicijų tokios dorovinės vertybės kaip atvirumas (neapsimetinėjimas ir neapgaušinėjimas) ir atlaidumas (nežeminimas ir nekeršijimas). Manome, kad galimi tolesni tyrimai, kuriuose būtų gilinamasi, ar pasirinkę sporto pedagogo karjerą absolventai vėliau neatsiriboja nuo studijų laikais jiems asmeniškai svarbiausių vertybių.

Išvados

1. Būsimųjų sporto pedagogų asmeniškai svarbiausių vertybių slinktis per pastarąjį dešimtmetį rodo tas pačias tendencijas pirmoje ir antroje vertybių hierarchijos pozicijose esančių vertybių požiūriu: būsimiesiems sporto pedagogams ir ši dešimtmetį sveikata bei materialinė gerovė yra svarbiausios vertybės. Materialinės gerovės vertybės kaip prioritetinės akcentavimas išreiškia pragmatinių tendencijų ryškėjimą būsimųjų sporto pedagogų vertybių hierarchijoje. Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad būsimiesiems sporto pedagogams mažiau rūpi tikra draugystė nei pirmo tyrimo metu (2004 m.).

2. Būsimųjų sporto pedagogų gyvenimo prasmės vertybių dinamika kelia susirūpinimą, nes pasitenkinimas savo veikla 2014 m. būsimiesiems sporto pedagogams yra mažiau svarbi vertybė nei 2004 m., o tai reiškia būsimųjų sporto pedagogų nepasitenkinimą savo būsimos veiklos galimybėmis, susidūrimą su nemažais iššūkiais siekiant savo profesinės karjeros.

3. Būsimųjų sporto pedagogų dorovinių vertybių kaita kelia rūpesčių, nes 2014 m. I kurso būsimiesiems sporto pedagogams atlaidumas yra mažiau svarbi vertybė nei I kurso būsimiesiems sporto pedagogams 2004 m., o tai atliepia pastaruoju metu nemažėjančias žmonių susvetimėjimo tendencijas.

Literatūra

- Abramauskienė, J. (2015). Būsimųjų pradinėjų klasių mokytojų požiūris į tautines vertybes. *Pedagogika*, 119 (3), 147–159. <http://dx.doi.org/10.15823/p.2015.030>
- Aramavičiūtė, V., Martišauskienė, E. (2009). Vertybės: švietimo strategijos ir realybė. *Pedagogika*, 95, 28–35.
- Atkočiūnienė, V., Navasaitienė, S., Aleksandravičius, A. (2012). Jaunimo vertybinės nuostatos, poreikiai ir jų tenkinimo galimybės: Šakių rajono atvejis. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 3 (32), 5–14.
- Berzonsky, M. D., Cieciuch, J., Duriez, B., Soenens, B. (2011). The how and what of identity formation: Associations between identity styles and value orientations. *Personality and Individual Differences*, 50 (2), 295–299. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2010.10.007>
- Bobrova, L., Grajauskas, L., Razmaitė, D. (2014). Akademinio jaunimo sveikatos kultūros įpročių raiška amžiaus ir lyties skirtumų aspektu. *Studijos šiuolaikinėje visuomenėje*, 5 (1), 83–90.
- Ceyhan, B., Sahin, N. (2015). Pre-service science teachers opinions about ethical principles and the investigation of their moral values. *Oxidation Communications*, 38 (1 A), 423–433.
- Chen, Z. H. A. N. G. (2013). Youth values education from the perspective of the ideological and political education. *Journal of the Party School of Shengli Oilfield*, 1, 1–36.
- Čiužas, A., Ratkevičienė, V., Stankevičius, P., Vosyliūtė, A. (2005). *Akademinis jaunimas: gyvenimo būdas ir vertybės*. Vilnius: VPU leidykla.

- Darling-Hammond, L., Amrein-Beardsley, A., Haertel, E., & Rothstein, J. (2012). Evaluating teacher evaluation. *Phi Delta Kappan*, 3, 8–15. <http://dx.doi.org/10.1177/003172171209300603>
- Greybeck, B., Orozco Gomez, M., Olarte Mendoza, S. (2004). The impact of curriculum redesign in a Mexican university on students' abilities, attitudes and values. *International Journal of Leadership in Education*, 7 (3), 243–255. <http://dx.doi.org/10.1080/1360312042000213868>
- Jaakson, K. (2008). Students' Perceptions about University Values: Some Influencing Factors. *Journal of Human Values*, 14 (2), 169–180. <http://dx.doi.org/10.1177/097168580801400207>
- Juodsnukis, D., Malinauskas, R. (2014). Socialinės atsakomybės samprata ir socialinės atsakomybės ugdymo patirtis per kūno kultūrą ir sportą. *Mokslas ir edukaciniai procesai*, 1, 36–45.
- Lorenzo-Blanco, E. I., Unger, J. B., Baezconde-Garbanati, L., Ritt-Olson, A., Soto, D. (2012). Acculturation, enculturation, and symptoms of depression in Hispanic youth: The roles of gender, Hispanic cultural values, and family functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 41 (10), 1350–1365. <http://dx.doi.org/10.1007/s10964-012-9774-7>
- Malinauskas, R. (2006). *Sporto pedagogų ir sportininkų socialinio psichologinio rengimo ypatumai. Monografija*. Vilnius: LSIC.
- Malinauskas, R. (2007). Būsimųjų sporto pedagogų antropocentrinių ir egzistencinių vertybių dinamika. *Mokytojų ugdymas*, 8, 91–101.
- Malinauskas, R. (2015). Dynamics of values held by future sports teachers: a longitudinal study. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 37 (1), 77–86.
- Martišauskienė, E. (2007). Mokytojų vertybinės nuostatos ir jų sklaida pedagoginėje veikloje. *Acta paedagogica Vilnensia*, 19, 135–146. <http://dx.doi.org/10.15388/ActPaed.2007.19.7546>
- Martišauskienė, E. (2009). Mokytojų vertybinių nuostatų įkūnijimas ugdymo procese. *Pedagogika*, 93, 25–35.
- Mitrikas, A. (2000). Šeimos vertybių pokyčiai. *Kultūrologija*, 6, 295–323.
- Murphy, R. O., Ackermann, K. A., Handgraaf, M. (2011). Measuring social value orientation. *Judgment and Decision Making*, 6 (8), 771–781. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1804189>
- Phelps, C. M., Spitzer, S. M. (2015). Prospective teachers' conceptions and values about learning from teaching. *Teachers and Teaching*, 21 (1), 61–73. <http://dx.doi.org/10.1080/13540602.2014.928121>
- Procter, R. (2015). Teachers and school research practices: the gaps between the values and practices of teachers. *Journal of Education for Teaching*, 3, 1–14. <http://dx.doi.org/10.1080/2607476.2015.1105535>
- Schoon, I., Mortimer, J. (2015). A proposal for a special section in the International Journal of Psychology: Youth and the Great Recession—are values, achievement orientation and health affected? *International Journal of Psychology*, 50 (4), 325–325. <http://dx.doi.org/10.1002/ijop.12189>
- Šniras, Š. (2002). Žaidžiančių krepšinių moksleivių dorovinių-socialinių įgūdžių ypatumai. *Pedagogika*, 58, 123–129.
- Dumčienė, A., Šniras, Š., Dumbliauskas, A. (2007). Sportuojančių ir nesportuojančių mokinių socialinių įgūdžių ypatumai. *Pedagogika*, 85, 110–115.

- Šukys, S. (2001). *Sportinė veikla kaip paauglių vertybinių orientacijų, asmenybės savybių ir socialinio elgesio formavimosi veiksnys. Daktaro disertacija*. Kaunas: LKKA.
- Šniras, Š., Malinauskas, R. (2005). Moral skills of schoolchildren. *Social Behavior and Personality*, 33 (4), 383–389. <http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2005.33.4.383>
- Šukys, S. (2008). Būsimųjų kūno kultūros ir sporto specialistų nuostatų į dorovines vertybes sporte kaita studijų metais. *Sporto mokslas*, 4 (54), 21–27.
- Šukys, S., Kardelienė, L., Kardelis, K. (2007). Lietuvos kūno kultūros akademijos studentų nuostatų į dorovines vertybes sporte ypatumai. *Sporto mokslas*, 2 (48), 21–26.
- Šukys, S., Majauskienė, D. (2014). Effects of an integrated Olympic education program on adolescent athletes' values and sport behavior. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 42 (5), 811–821. <http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2014.42.5.811>
- Tolutienė, G. (2015). Profesinio pašaukimo ir vertybių sąsajos andragoginės veiklos aspektu: būsimų andragogų požiūris. *Andragogy*, 5, 150–161. <http://dx.doi.org/10.15181/andragogy.v5i0.969>
- Žiliukaitė, R. (2007). Vertybiniai pokyčiai Lietuvos visuomenėje: nuo tradicinių link sekuliarių – racionalių vertybių. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 1 (19), 116–130.
- Žiliukaitė, R., Ramonaitė, A. (2006). Pasitikėjimas, tolerancija ir solidarumas. Iš R. Žiliukaitė ir kt. (Red.). *Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis* (p. 222–242). Vilnius: Versus aureus.
- Vainienė, E., Šukys, S., Rastauskienė, G. J. (2014). Lietuvos būsimųjų kūno kultūros bakalaurų profesiniai lūkesčiai. *Acta paedagogica Vilnensia*, 32, 87–98. <http://dx.doi.org/10.15388/ActPaed.2014.32.7390>
- Леонтьев, Д. А. (2000). *Тест смысложизненных ориентаций (СЖО)*. Москва: «Смысл».
- Малинаускас, Р. (2006). Динамика ценностных ориентаций Литовских студентов, *Социологические исследования*, 11, 146–150.

The Dynamics of Values among Future Sport Pedagogues in the Last Decade

Romualdas Malinauskas

Lithuanian Sports University, Faculty of Sport Education, Department of Health, Physical and Social Education, Sporto St. 6, LT-44221 Kaunas, Lithuania, romas.malinauskas@lsu.lt

---

Summary

The problem of this research can be defined by the following research question: what is the dynamics of values held by future sport pedagogues in the last decade? The study in

2004 documented number characteristics of values among future sport pedagogues. The study conducted in 2014 aimed to answer the question of whether the changing social environment and educational reform in the last decade is related to the future sports pedagogues' values change.

It was presumed that students in 2004 and students in 2014 have different values. Three surveys used were the Rokeach Value Survey for identification of the most important personal values, Leontiev Life Meaning Orientations Test for the evaluation of values pertaining to the meaning of life (defined as ideas about life goals, processes, results and control of life circumstances), Sniras Moral Value Survey for identification of the most important moral values. Not the same first year students were investigated twice: the first time in the year 2004 ($N = 168$) and the second time in the year 2014 ($N = 163$).

The research findings revealed that 'material well-being' (financially secure lifestyle) and 'public recognition' (respect and authority) were the most important values among future sport pedagogues in the year 2004 compared to them in year 2014. 'Clear life goals' was the value pertaining to the meaning of life that was most significant to future sport pedagogues in 2014 compared to them in 2004. Forgiveness (not to diminish, not to revenge) was a significantly less important value for the first-year future sport pedagogues in 2014 than it was for them in year 2004.

Keywords: *personally most important values, values of life, moral values, future sport pedagogues.*

Įteikta / Received 2015-11-25
Priimta / Accepted 2016-01-06